

*Швагер Ольга Андріївна,
асистент кафедри цивільно – правових дисциплін
та фінансового права
Навчально - наукового інституту права
Сумського державного університету*

***Актуальні питання гармонізації банківського законодавства щодо
гарантування вкладів фізичних осіб***

Дослідження питань гармонізації національного банківського законодавства до права ЄС породжує достатньо широке коло як теоретичних, так практичних проблем правового регулювання банківських відносин. Одним із аспектів є правильне застосування практики Європейського Союзу по відношенню до підтримання стабільності банківської системи.

Взаємозв'язок економічного зростання, функціонування банківської системи та розвитку банківського законодавства є частиною безперервного процесу, що має вплив на всі елементи фінансової безпеки держави.

Банківське законодавство Європейського Союзу домінує над національним в багатьох країнах-членах. Проте слід відмітити, що розвиток національного банківського законодавства та законодавства Європейського Союзу відбувався поступово та паралельно, що в підсумку дало можливість досягти «*acquis communautaire*».

Дослідники в галузі правового регулювання банківських відносин виділяють шість основних принципів, які мають вплив на формування банківського законодавства Європейського Союзу: принцип стабільності фінансової системи; принцип підпорядкування ринку; принцип вирівнювання умов конкуренції; принцип автономії банківської функції; принцип прозорості; принцип демократичної легітимації. [1]

Враховуючи вище зазначене, на нашу думку, актуальним є питання дослідження процесів гармонізації законодавства, що регулює відносини страхування депозитних вкладів в Україні та Європейському Союзі.

Гармонізація – це спосіб наближення національних законодавств держав-членів до європейського права з метою уніфікації результатів правового регулювання суспільних відносин у Співтоваристві через прийняття директив ЄС та приведення у відповідність до національних нормативних актів.

Відмінність між європейським та національними законодавствами держав-членів ЄС - полягає в тому, що на рівні ЄС немає законів, а лише директиви, які регулюють окремі сфери діяльності й мають бути імплементовані в національному законодавстві. Отже, право ЄС не встановлює абсолютного рівня правових стандартів: воно спрямоване на гармонізацію законодавства шляхом встановлення мінімальних стандартів, які є медіаною норм держави-члена з найвищим і найнижчим рівнем. Гармонізація національного законодавства з нормами європейського права виступає складовою частиною процесу законодавчої адаптації. [2, с. 58]

Інститут банківського вкладу потрібно розглядати у трьох аспектах, що зумовлює його специфіку: банківський вклад є операцією, правовою формою якої є депозитний договір між банком та клієнтом-вкладником банку; залучення депозитних вкладів можливе лише за наявності спеціального дозволу – отриманої ліцензії банком; банківський вклад отримує спеціальний правовий захист в рамках системи гарантування вкладів, гарантом якого виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі - ФГВФО).

Основні вимоги ЄС до банківської діяльності викладені в Першій та Другій банківських координаційних директивах, які встановлюють межі законів, положень і адміністративних заходів, що регулюють діяльність суб'єктів фінансово - кредитних ринків та дозволяють банкам виконувати різноманітні види фінансових послуг на території держав-учасниць.[3,4]

Банківське законодавство Європейського Союзу має ефективні правові конструкції, що захищають права вкладника, наприклад, у Директиві 94/19/ЄС

Європейського Парламенту і Ради "Щодо схем гарантування депозитів", зазначено, зокрема, що гармонізація повинна обмежуватися головними елементами схеми гарантування депозитів, і протягом дуже короткого часу забезпечити гарантійні виплати, нараховані на основі мінімального узгодженого рівня; схеми гарантування депозитів повинні реагувати як тільки депозити стають недоступними; зі сфери страхування доцільно виключити, зокрема, вклади, зроблені кредитними установами від свого імені і за свій рахунок; гармонізація схем гарантування депозитів в межах Співтовариства сама по собі не піддає сумніву існування діючих систем, призначених для захисту кредитних установ, зокрема через забезпечення їх платоспроможності та ліквідності, для того, щоб депозити в такі кредитні установи, включаючи їх структурні підрозділи, що здійснюють свою діяльність в інших державах-членах, не ставали недоступними; захист депозиту є головним елементом у створенні внутрішнього ринку і невід'ємною частиною системи здійснення нагляду за кредитними установами з огляду на рівень солідарності, він створюється серед всіх установ на фінансовому ринку у випадку фінансової неспроможності однієї з них. [6]

Аналіз змісту Директиви 94/19/ЄС Європейського Парламенту і Ради "Щодо схем гарантування депозитів" та Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» дозволяє стверджувати про гармонізацію все більшої кількості понять та процедур, що забезпечують повернення депозитів вкладникам. Одним із таких прикладів може слугувати наступне.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відшкодування фізичним особам через систему гарантування вкладів фізичних осіб шкоди, завданої зловживаннями у сфері банківських та інших фінансових послуг» від 15.11.2016 року було внесено зміни до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», зокрема, розділ X "Прикінцеві та перехідні положення" було доповнено пунктом 15 такого змісту: "15. До вкладу прирівнюються кошти, які залучені від фізичної особи як позика або

вклад до небанківської фінансової установи через банк, що виступив повіреним за відповідним договором і на день набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо відшкодування фізичним особам через систему гарантування вкладів фізичних осіб шкоди, завданої зловживаннями у сфері банківських та інших фінансових послуг" віднесений до категорії неплатоспроможних, якщо при цьому банком не було поінформовано фізичну особу під розпис про непоширення на такі кошти гарантій, передбачених цим Законом, а фізична особа, яка розмістила, надала такі кошти, прирівнюється до вкладника.

Фонду гарантування вкладів фізичних осіб ретельно вивчити документи щодо кожної фізичної особи, яку прирівняно до вкладника і кошти якої прирівняні до вкладу цим пунктом, і не пізніше 20 робочих днів з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо відшкодування фізичним особам через систему гарантування вкладів фізичних осіб шкоди, завданої зловживаннями у сфері банківських та інших фінансових послуг" розпочати за рахунок коштів Фонду у межах суми відшкодування, визначеної частиною першою статті 26 цього Закону, виплату відшкодування коштів фізичним особам, які набули право на таке відшкодування у зв'язку з їх прирівнянням до вкладників".

Метою запровадження цього положення є недопущення випадків реалізації схеми із залученням коштів на рахунки фінансових компаній через установи банку як повіреного, у майбутньому на банки покладено обов'язок при виконанні функцій посередника із залучення коштів від населення на користь третіх осіб попередньо ознайомлювати своїх клієнтів у письмовій формі про непоширення на їхні кошти гарантій, встановлених Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», що є в свою чергу відображенням принципу, закріпленому в Директиві щодо захисту депозиту як головного елемента у створенні внутрішнього ринку і невід'ємної частини системи здійснення нагляду за кредитними установами з огляду на рівень

солідарності, він створюється серед всіх установ на фінансовому ринку у випадку фінансової неспроможності однієї з них

Враховуючи вище викладене, потрібно зазначити, що значна кількість норм законодавства, що регулює функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, вже відповідають сучасним європейським практикам та вже адаптовані до директив ЄС, зокрема щодо наділення ФГВФО функціями врегулювання неплатоспроможності банків, встановленої черговості задоволення вимог кредиторів та інше.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бумсма Питер Й. Шість основ сучасного банківського законодавства // *Фінанси: Теорія і Практика*. 2000. №2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/shest-osnov-sovremennogo-bankovskogo-zakonodatelstva>
2. Чуб О. О. Адаптація банківського законодавства України до права Європейського Союзу: стан, проблеми та перспективи // *Фінанси України*. – 2008. – №. 4. – С. 57-67.
3. Директива 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ (виправлене видання) – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_862
4. Друга Директива Ради 89/646/ЄЕС «Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних актів, які стосуються початку і здійснення діяльності кредитних установ, та внесення змін до Директиви 77/780/ЄЕС» – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_353
5. Директива 94/19/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Щодо схем гарантування депозитів» – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_275

Швагер О.А. Актуальні питання гармонізації банківського законодавства щодо гарантування вкладів фізичних осіб /О.А.Швагер// Теорія та практика адаптації банківського законодавства України до вимог ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3 листопада 2017 р., м. Київ / за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. проф. О. А. Музики-Стефанчук – Yerevan: Eurasian Social Science Association, 2018. – 98 с. – С.93-95